Философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін
8D02206 – Тарих білім беру бағдарламасы бойынша дайындалған
Оралова Ақнұр Амангелдіқызының
«Батыр Қожаберген Жәнібекұлының өмірі мен әскери-дипломатиялық қызметі (1689–1785 жж.)» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы бойынша

Аннотация

Зерттеу тақырыбының өзектілігі. Диссертациялық зерттеу жұмысында XVII ғасырдың аяғы мен XVIII ғасырда өмір сүрген батыр Қожаберген Жәнібекұлының қазақ халқының азат та бейбіт өмір сүруі жолындағы жанкешті ерен ерлігі мен әскери-дипломатиялық қызметі сипатталады. Орталықтандырылған мемлекеттік құрылымдар болмаған жағдайда, кең және бытыраңқы аумақтардың қорғанысын тиімді ұйымдастыруға Қожаберген батырдың қандай жеке тұлғалық қасиеттері мүмкіндік береді деген мәселе қарастырылады. Ғылыми жұмыста Қожаберген батырдың қазақ тарихындағы алар орны мен рөлі архив материалдары мен іргелі ғылыми зерттеулер кешені негізінде зерттеп-зерделеніп, оның шынайы тұлғалық қасиеттері айқындалады.

Жұмыстың **басты мақсаты** – Цин империясының аумақтық талап-ниеттері мен әскери қысымына қарсы күресте шекаралық жайылымдарды қорғап, даулы шекара аймақтарын бақылауда, Жоңғар мемлекеті құлағаннан кейінгі кезеңде Цин империясының аумақтық экспансиясына және гарнизондар орнатуына қарсы Тарбағатай шекара өңірін қорғаудағы қазақ батырларының рөлін Қожаберген батырдың әскери-дипломатиялық қызметі мысалында анықтау болып табылады.

Сол замандардағы қазақ халқының басынан өткен қиын-қыстау кезеңдердің ақиқаты мен шынайы бейнесін сипаттау. Диссертациялық жұмыстың мақсатын жүзеге асыру барысында мынадай **негізгі міндеттер** қойылды:

- Қожаберген батырға қатысты зерттеу жұмыстарына тарихнамалық талдау жүргізу арқылы зерттеу тақырыбына қатысты еңбектерді жүйелендіру;
- Қожаберген батырдың ата-тек шежіресін қарастыру, сондай-ақ оның батыр ретінде қалыптасуы кезеңдерін айқындау;
- Тарихи деректерде Қожаберген есімді бірнеше тарихи тұлғаның Қазақ елінің жер тұтастығы мен бірлігі жолындағы рөлдерінде ұқсастықтар мен ерекшеліктерді айқындап, Қожаберген Жәнібекұлының ерлік жолын батырға қатысты деректер мен зерттеулер кешенін талдау нәтижесінде ғылыми-көпшілікке дәлелдеу;
- Қожаберген Жәнібекұлының XVIII ғ. 2-ші жартысында алып патшалықтар тоғысында жер тұтастығын қорғаған шегарашы, дипломат әрі ержүрек әскербасы ретінде қазақ тарихындағы көрнекті тұлға екендігін дәлелдеу;
- Тарбағатай өңірінің қазақ-цин қатынастарындағы шегаралық (фронтирлік) аймақ ретіндегі стратегиялық маңызын анықтау;
- Қожаберген батырдың қазақ-цин экономикалық мүдделер шегаралық стратегияға ықпалы, батырлар мен Цин патшалығы арасындағы қатынастарда сауданың рөлі, қазақ–цин экономикалық өзара тәуелділіктерін қадағалау мәселелерін қарастыру;
- Қазақ–жоңғар қарым-қатынасындағы Қожаберген батырдың рөліне баға беру;
- Қожаберген батырдың Абылай мен Әмірсана ханзадамен арадағы қарым-қатынасындағы рөлін саралау;
- Жоңғар хандығы жойылғаннан кейінгі қазақтардың шығысқа қайта қоныстануы, рулардың көші-қон үдерісін қарастыру және бұл тарихи оқиғағада Қожаберген батыр Жәнібекұлының қызметін айқындау;
- Қазақ–қытай қарым-қатынасында соғыс-мәмілегерлік мәселелердегі батырдың дипломатиялық қызметін баяндау;
- XVIII ғасырдың екінші жартысында Қазақ хандығы мен Цин патшалығы сауда қатынасындағы «жылқыға–жібек» халықаралық саудасы мәселелерінде, Қожаберген

батырдың сауданың қалыптасуы мен дамуында, соның ішінде сауда жәрмеңкелерін ашуда атқарған тарихи рөлін нақты деректер негізінде ашып көрсету;

- Қазақ хандығы мен Ресей империясы арасындағы тарихи оқиғалардағы Қожаберген сардардың қайраткерлік қырын айшықтау;

- Қожаберген батыр мен оның ұрпақтарының қазақтың тарихындағы орнын бағамдау.

Диссертацияны жазуда алға қойылған жоғарыдағы мақсаттар мен міндеттерді орындауға ізденістер жасалды. Дегенмен бұл зерттеуде аталған барлық мәселе түбегейлі толық шешімін тапты дегенді білдірмейді. Аталған мәселелер одан әрі де терең әрі жан-жақты зерттеуді қажет етеді.

Зерттеу нысаны: Қожаберген батыр Жәнібекұлының өмір тарихы мен тұлғалық келбетіне, әскери-дипломатиялық қызметіне тарихи тұрғыдан баға беру. Қазақ тарихындағы көрнекті тұлға Қожаберген батырдың өмірі мен қайраткерлік қызметі туралы объективті де сенімді тарихи деректерді ғылыми айналымға енгізіп, тұлғаның өмір сүрген кезеңіндегі тарихи оқиғалардың шынайы келбетіне тереңірек үңілу.

Зерттеу жұмысының әдіснамалық негізі ретінде тарих ғылымындағы жаңа методологиялық ұстанымдар мен концепциялар басшылыққа алынды. Қожаберген батырдың өмірі мен мемлекеттік қызметін қамтитын дереккөздер мен зерттеулерді хронологиялық кезеңге байланысты обьективті талдау негізге алынды.

Геосаяси үдерістер шекаралық аймақтарда тек империялық стратегия деңгейінде ғана емес, локалдық кейіпкерлердің әрекеті арқылы да іске асады. XVIII ғасырдың 2-жартысында қазақ-цин арасындағы жер дауы және сауда мәселелері аясында Тарбағатай өңірінде микрогеосаясаттың басты тұлғалары ретінде – батырлардың функциясы орасан зор маңызға ие бола алды. Қазақ батырлары сол заманда шегаралық әскери қорғанысты қамтамасыз етті, халықтың бірлігін тұрақтандырды, империялық билік өкілдерімен күрделі қатынаста маневр жасап отырды. Алайда батырлардың шегаралық геосаяси функцияларын қалай жүзеге асырғаны, олардың әрекеттерінің күштер теңгеріміне қалай ықпал еткені – әлі толық зерттелмеген. Бұл зерттеуде батырдың өмірін талдау негізінде микротарихи әдісті қолдану, қазақ батырларының, Қожаберген батыр мысалында шегаралық кеңістікте қандай стратегия қалыптастырғаны, империялық биліктер арасындағы тепе-теңдікті қалай сақтағаны және автономды кеңістік құрудағы қызметін анықтауға мүмкіндік береді.

Жинақталған дерек материалдарына кейс–стади (case study) әдісі арқылы талдау жүргізу XVIII ғасырдағы қазақ қоғамындағы батырлар институтының Тарбағатайда ерекше геосаяси аспектіде Цин және Қазақ хандықтары шекаралық аймақтарында белсенді мемлекеттік қызмет атқарды деген кеңірек қорытындыға келуге септігін тигізді. Зерттеу материалына тарихи құжаттармен қатар ауызша тарих деректері – шежіре, жырлар, жер атаулары мен естеліктер енгізілді. Жұмысты жазуда кейс–стади әдісін қолдану Қожаберген батырдың шекаралық аймақта белсенді әскери және дипломатиялық рөл атқарған тұлға, Цин империясымен нақты жаугершілік және мәмілегерлік әрекеттер жүргізген батыр, Қожаберген батырдың экономикалық және әскери бақылауды қатар жүзеге асырған дипломат, қазақ даласының шекаралық қауіпті аймақтарда руаралық бірлікті сақтап, қорғанысты ұйымдастырған көрнекті батыр екендігін ғылыми тұрғыда дәлелдеуге мүмкіндік берді.

Қазіргі тарихнамада тарихи тұлғаларды, оның ішінде XVIII ғасырдағы батырларды зерттеу әдістері едәуір кеңейді. Зерттеушілер батыр бейнесін тек соғыс және саяси тарих аясында ғана емес, мәдениет, тарихи жады және әлеуметтік байланыстар тұрғысынан да қарастыра бастады. Мұндай пәнаралық бағыттар тарихи тұлғаның табиғатын тереңірек ашуға мүмкіндік береді. Бұл бағытта тақырып аясында зерттеу жүргізу мақсатында микротарих әдісі қолданыс тапты.

Тарихшылардың нақты бір жеке тұлғаға деген қызығушылығының заңды түрде артуы және бет бұрысы әдіснамалық сипаттағы салдардың пайда болуына алып келді:

қазіргі кезеңдегі микротарих тәсілі контексінде тарихи-биографиялық зерттеулердің сыртқы формасы жаңа мазмұнға ие болды. Сондықтан, қазіргі уақытта аталған саладағы пайда болған тенденциялар зерттеудің өзіндік ерекше міндеттері мен рәсімдеріне ие жаңа бағыттың – тарихи тұлғатанудың пайда болғандығын дәлелдеп берді. Тарихи тұлғатанудың негізгі зерттеу объектісі – тұлғалық мәтіндер болса, ал зерттеудің пәні ретінде бір өмірдің (тұлғаның) тарихын толық және бірегей түрінде зерттеу. Белгілі бір әдіснамалық эклектизмге (түрлі идеяларды дәйексіз пайдалануға) қарамастан тарихи тұлғатану бағытының жалпы ұстанымы – жекелеген тарихи тұлғалардың жеке өмірін және қайталанбайтын тағдырын рекострукциялау, тұлғаның ішкі әлемінің қалыптасуы мен даму тарихын, сақталып қалған қызметінің іздерін тану зерттеудің негізгі мақсаты ретінде және тұлға өмір сүрген тарихи социумды танудың әдісі ретінде қарастырылады.

Микротарих әдісінің негізгі мәні – жекелеген тарихи тұлғалардың жеке өмірін және бір-біріне ұқсамайтын және қайталанбайтын тағдырын қайта қалпына келтіру. Микроанализ жүргізу арқылы біз тек қана Қожаберген батырдың жеке басына қатысты ғана емес, сонымен қатар тарихи тұлғаны қоршаған әлеуметтік-мәдени панорама мен тарихи шындықты зерттеуге мүмкіндіктерге қол жеткіздік. Нақтырақ айтқанда, Қожаберген батырдың өмірі, шығу тегі мен өскен ортасы, батыр ретінде қалыптасу кезеңдері мен ірі шайқастардағы қызметін талдауға талпыныстар жасалды.

Диссертациялық жұмыста көрші халықтармен және мемлекеттермен әскери, сауда және дипломатиялық байланыстарды қарастыруда тарихи тұлғаның жеке ерекшелігіне негізделген күрделі дәуірді кезең-кезеңімен, жүйелі және жан-жақты зерттеу жүргізу қолға алынды. Осы бағытта тақырыпқа қатысты ғылыми әдебиеттерді талдау және архивтік дереккөздерге сараптау жасалды. Тақырыпты зерттеуде ғылым методологиясының дәстүрлі және заманауи түрлері қолданылды. Зерттеуде тарихилық және әлеуметтік принциптер тарихи деректерді талдауда, оларға сыни талдау жасауда пайдаланылды. Батырдың тұлғалық келбетін зерттеу феноменологиялық, пәнаралық бағыттар (дипломатика, география) бойынша жүргізілді.

Тақырып ұлттық мүдде және пәнаралық тұрғыдан қарастырылды. Зерттеу жұмысы тарихи сананы қалыптастыру, ұлттық рухты көтеру мен Ұлы Даланың ұлы есімдерін жаңғырту көзқарастары тұрғысында жазылды.

Оң нәтижелерге қол жеткізу мақсатында салыстырмалы тарихи талдау, жинақтау және қорыту әдістері кешені қолданылды. Тарихи тұлғалар және олардың ғұмыр кешкен ортасына қатысты бірқатар факторларды ескере отырып, оқиғалар тізбегін тұтастай қарастыруда жоғарыда аталған ғылыми-әдістемелік негіздер пайдаланылды.

Зерттеу жұмысының ғылыми жаңалығы. Қазақстан тарихнамасында Қожаберген батыр Жәнібекұлының өмірі мен әскери-дипломатиялық қызметінің ерекшеліктері кешенді қарастырылып, төмендегідей жаңалықтарға қол жеткізілді:

- Ғылыми жұмыстың тарихнамасында Қожаберген батырға қатысты отандық және шетелдік ғылыми әдебиеттерден материалдар тұңғыш рет жинақталып, тарихнамалық талдау жүргізілді;
- Ауызша деректер мен шежіре кітаптарды талдау барысында Қожаберген батырдың шығу тегі мен ұрпақтарына қатысты бірқатар ғылыми тұжырымдар жасалды, сондай-ақ батыр ретінде Орта жүз керей тайпасының шұбарайғыр руының қолбасшысы ретінде жауға қарсы әскер бастағаны анықталды;
- Қожаберген батыр Жәнібекұлының жеке-дара қолбасшылық, елшілік қызметі нақты деректерді талдау арқылы сараланып, Қожаберген есімді өзге қазақтың көрнекті тұлғалары арасынан шатасушылықтарға ұрынып, танылып келген тарихи тұлғалық келбеті мен мемлекеттік қызметінің ерекшелігі ғылыми тұрғыда айшықталды;
- Қазақ–қытай байланыстарында Қожаберген батыр Қытаймен шегаралас аудандарда шегарашы функциясын Абылайдан кейінгі орында атқарып жүргендігі дәлелденді;

- Қожаберген батыр Жоңғар хандығындағы ішкі және сыртқы саяси оқиғаларға белсене араласқан беделді тұлға екендігі анықталды;

- Абылай мен Әмірсана, Қожаберген және басқа да қазақтың батыр қолбасшылары мен ойрат билеушілері арасындағы байланыстар түрлі алмағайып кезде қалыптасып орныққандығы талданды;

- Жоңғария жойылғаннан кейін, Қожаберген батыр бастаған әскер ата-бабаларының байырғы мекенін қайта қалпына келтіру жолында күрескендігі, батырдың өзі қазақтың беделді батыры болғандығы ғылыми тұрғыда негізделді;

- Батырдың – дипломатиялық медиатор ретіндегі функциясы анықталды. Қытай шекаралық билеушілерімен келіссөздер жүргізу, қақтығыстарды ушықтырмай басқару, қажетті жерде шегініс, қажет жерде қарсы тұру тактикаларын қолдану арқылы жауластықпен қатар, екіжақты сауда және елшілік қатынастарды дамытудағы Қожаберген батырдың рөлі айқындалды;

- Стратегиялық маңызды өңір Тарбағатайдың жазғы әрі қысқы жайылымы мол, су қоры жеткілікті, қазақ даласы мен Іле аңғарының арасындағы өткел, сауда жолдарының торабы, қазақ пен Цин мемлекетінің арасындағы буферлік аймақ болғандығы анықталды;

- Қожаберген батырдың қазақ–қытай қарым-қатынастарында Абылайдан кейінгі кезеңде саяси-әскери дауларды шешіп, Цин патшалығының стратегиялық жоспарына тосқауыл қоюға ұмтылған халықаралық дипломат ретінде қызмет атқарғандығы түсіндірілді;

- Қожаберген батырдың «Жылқыға – жібек» халықаралық сауда қатынастардағы рөлі сипатталып, Цин патшалығы Қазақ хандығымен арадағы сауданы саяси мақсатта пайдаланғаны анықталды;

- Қожаберген батыр – экономикалық саясатты үйлестіруші беделді қазақ батырлары қатарындағы функциялары, атап айтқанда, шегаралық сауданы реттеу, қазақ керуендерін қорғау, шегаралық нарық жағдайын бақылау, малдың шегарадан өткізілуін қадағалау қызметтеріндегі рөлі айқындалды. Сонымен бірге, экономикалық факторлар қазақтардың шекаралық стратегиясына әсер еткен, сауданың пайдасы әскери мақсаттарды теңгеріп отырғандығы дәлелденді;

- Шегарадағы коалициялар жасаушы тұлға ретінде Қожаберген батырдың ру ішіндегі әрекеттерді үйлестіруші, қақтығыстар кезінде жасақты жинақтаушы, сыртқы қысым жағдайында ішкі бірлікті қамтамасыз етуші белсенді тұлға болғандығы анықталды;

- Қазақ хандығы мен Ресей империясы арасындағы тарихи оқиғалардағы Қожаберген сардардың қайраткерлік келбетіне тарихи-логикалық талдау жүргізілді;

- Қожаберген батыр Жәнібекұлы және оның ұрпақтарының Қазақ елінің жер тұтастығын қамтамасыз ету жолындағы ерлік қызметі осы әулеттің шежіресі мен архив құжаттарын талдау нәтижесінде дәлелденді;

- Қазақтың Қожаберген батырына әділ баға беріп, батырдың төл тарихымыздағы орны толық тұрақтандырылды;

- Бүгінгі уақытқа дейін халық жадында аты аңыз күйінде ғана сақталған, кейбір тарихи құжаттар мен еңбектерде есімі кездессе де, дерек тапшылығына байланысты зерттеу мүмкіншілігі болмаған, ғалымдар мен оқырман қауым арасында пікірталас туындатқан Қожаберген батырға қатысты кейбір мәселелер түбегейлі анықталып, батырдың тұлғалық келбеті мен мемлекеттік қызметі нақтылы деректер негізінде жазылды.

Зерттеу жұмысының теориялық және қолданбалық маңызы. Диссертация ғылыми-қолданбалық қырынан айтарлықтай маңызға ие. Зерттеу қорытындылары ғылыми орта мен зерттеушілердің жоғары сұранысын қанағаттандыруға бағытталған. Диссертациялық жұмыс қазақ батырларына қатысты жұмыстардың қатарын толықтырады. Ұсынылып отырған диссертациялық еңбекте халқымыздың бүгінгі бейбіт өмірі жолында күрескен және қазақ жерінің территориялық тұтастығын сақтап қалу жолында жауға кеудесін тіккен Қожаберген батыр Жәнібекұлының өмір тарихы мен әскери-

дипломатиялық қызметі архив құжаттары мен ауызша деректер негізінде жазылған. Зерттеу жұмысы нәтижесінде алынған ғылыми тұжырымдар мен қорытындылар қазақ батырлары мен қолбасшылары туралы энциклопедиялық анықтамалықтар даярлауда, тұлғаның тарихтағы орны мен рөлін айшықтауға арналған зерттеулерде, «Қожаберген батыр Жәнібекұлы және оның саяси-дипломатиялық қызметі» тақырыбын 8-сыныпқа арналған «Қазақстан тарихы» мектеп оқулығына енгізу, жазылып жатқан «Қазақстан тарихы» көптомдығының бесінші томына материалдар жинақтауда, XVIII ғасырдағы қазақ батырлары мен қолбасшылары туралы ғылыми зерттеулер мен гранттық жобалар даярлауда, ғалымдарға, жоғары оқу орнының оқытушыларына, білім алушы жастарға пайдалануға арналған зерттеу еңбегі ретінде пайдалануға негіз бар.

Зерттеу пәні. Қайраткер тұлғаның Қазақ тарихындағы орны мен рөлі, тұлға мен халық тағдырының екіжақты байланысы, Қожаберген батыр және оның ұрпақтарының қызметі, олардың қазақ халқының азаттығын алу жолындағы қосқан үлесі.

Зерттеу жұмысының хронологиялық шеңбері, негізінен, XVIII ғасырды қамтиды. Зерттеу хронологиясын бұлай алудың себебі аталған тарихи кезеңде батырлар институты зор маңызға ие болды. Сонымен қатар осы кезеңде қазақ-жоңғар, қазақ-цин шайқастары жүріп, халқымыз аса күрделі тарихи тағдырды бастан өткерді. Бұл тарихи кезеңде зерттеу жұмысының басты тарихи тұлғасы Қожаберген батыр Жәнібекұлы өмір сүрді және әскери-дипломатиялық қызметімен Абылайдың ерекше назарына ілініп, сенімді батырына айналды. Сол себепті тақырыптың хронологиялық шеңбері жоғарыда аталып өткен себептерге байланысты туындайды.

Зерттеудің географиялық ауқымы. Зерттеу жұмысының географиялық ауқымы негізінен Қожаберген батыр өмір сүріп, мемлекеттік қызмет еткен қазақ даласының Шығыс шегаралық бөліктері, кейбір орталық Қазақстанның аумақтары және Тарбағатай мен Жетісу далалық аймақтарын қамтиды.

Диссертациялық жұмыстың сыннан өтуі. Диссертациялық зерттеу жұмысы Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтында орындалды. Диссертация жұмысының алғашқы қолжазба құқығындағы нұсқасы Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының ғылыми кеңесінің талқылауынан өтті. Диссертацияның негізгі тұжырымдары мен нәтижелері тарих мәселелері бойынша өткен халықаралық, республикалық ғылыми конференцияларда баяндалып, ғылыми журналдар мен жинақтарда жарияланды. Диссертациялық зерттеудің негізгі тұжырымдары мен нәтижелері 13 мақала негізінде жарық көрді:

1. Scopus, Web of Science базасына енген журналдарда 1 мақала:

а) The Internal and Foreign Policy of Khan Tauke // Oriental Studies. 2025. Т. 18. №6. DOI: 10.22162/2619-0990-2025-82-6

2. ҚР БҒМ БҒСБК бекіткен ғылыми журналдарда 7 мақала:

а) «Қожаберген батыр Жәнібекұлының халықаралық қатынастар тоғысындағы тұлғалық келбеті (XVIII ғ. 2-ші жарт.)». «Отан тарихы» ғылыми журнал. 2023 г., №1, Т. 26. 43-57 бб. DOI: 10.51943/2710-3994_2023_26_1_43-57

ә) Қожаберген батыр және қазақ даласының шығыс шекарасы // Отан тарихы. 2024. Т. 27. No 2. 413-431 бб. https://doi.org/10.51943/2788-9718_2024_27_2_413-431

б) Қожаберген сардардың шығу тегі мен күрескерлік келбеті туралы кейбір деректер // «Edu.e-history.kz» электрондық ғылыми журналы. 2024. Т. 11. No 2. 435–446 бб. (Қаз.). DOI: 10.51943/2710-3994_2024_11_2_435-446

в) Абылай хан, ноян Әмірсана және Қожаберген батыр (1750–1757 жж.) // Отан тарихы. 2024. Т. 27. No 2. 432-449 бб. DOI: https://doi.org/10.51943/2788-9718_2024_27_2_432-4

г) Қазақ–орыс байланыстарындағы Қожаберген батыр // Отан тарихы. 2025. Т. 28. No 1. 200-211-бб. (қаз.). DOI: https://doi.org/10.51943/2788-9718_2025_28_1_200-211

ғ) Қазақ батырларының әскери-дипломатиялық қызметі: Қожаберген батыр Жәнібекұлы // Абай атындағы ҚазҰПУ-нің Хабаршысы, «Тарих және саяси-әлеуметтік ғылымдар» сериясы, №2(85), 2025. DOI: 10.51889/2959-6017.2025.85.2.026

д) The Historical Role of Kozhabergen batyr in the eastern frontier policy of the Kazakh Khanate // Asian Journal «Steppe Panorama». ISSN 2710-3994. Vol. 12. Is. 6, pp. 1707-1719, 2025 https://doi.org/10.51943/2710-3994_2025_12_6_1707-1719

3. *Халықаралық және республикалық конференция жинақтарына 3 мақала:*

а) «The Role of the Batyr Kozhabergen Zhanibekuly in Kazakh-Chinese relations». «Еуразия даласындағы ортағасырлар заманындағы этносаяси, әлеуметтік экономикалық және мәдени үрдістер» тақырыбындағы III Халықаралық ғылыми конференция материалдары. Бішкек – Барнаул, 9–11 маусым 2025 ж.

ә) «Қожаберген батыр Жәнібекұлы – хан Абылайдан кейін іс атқарған мәртебелі тұлға». «Абылай ханның 310 жылдығына орай «Абылай хан және қазақ мемлекеттілігі: тарихи үдерістер мен сабақтастық» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдарының жинағы. – Алматы: Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты, 2023. Қазақстан, Алматы, 18-мам-23-18-мам-23. 173-179 бб. УДК 94 (574) ББК 63.3 (5Каз.) Б41. ISBN 978-601-261-567-8

б) Қазақтардың Шығыстағы атамекеніне қайта оралу үдерісіндегі махачиндер және Қожаберген батыр // «Абылай, Уәли және Бөкей хандардың мемлекеттік қызметі: тың тарихи деректер және ғылыми интерпретациялар мәселесі» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференциясы материалдары. 200-210-бб. Алматы, 16 қыркүйек 2025 ж.

4. Ұжымдық монографияларда жарияланған мақалалар саны – 2:

а) «Абылай хан және іргелес мемлекеттер мен халықтар» (Жалпы ред. басқ. Ж. Ошан. – Алматы: ИП «Радуга», – 2023. – 344 бет) атты ұжымдық монографияда &2.5 Абылайдың сенімді сардары – Қожаберген [130-137 бб.] атты бір тарауы (1б.т.) ретінде баспадан жарық көрді.

ә) Қожаберген Жәнібекұлы. XVIII ғ. – XX ғ. басындағы қазақ батырлары (ғылыми мақалалар мен энциклопедиялық материалдар). Алматы: «Рамис», 2025. – 432 б. 167-170-бб. ISBN 978-601-82356-1-0

б) Арнайы ҚР ЖБҒМ аясында жүзеге асырылған ғылыми жобада («Абылай, Уәли және Бөкей хандардың мемлекеттік қызметінің зерттелмеген кезеңдері (сирек кездесетін мұрағаттық және фольклорлық деректер негізінде)» гранттық қаржыландыру жобасы) орындаушы ретінде тәжірибе жинақталды.

Түйін сөздер: батыр, әскер, дипломатия, сауда, шекара, халықаралық қатынастар, қазақ-цин қатынастары, жоңғар, тұлға.